

Sofiści i cyrenaicy – poglądy

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Sofiści i cyrenaicy – poglądy

Źródło: domena publiczna.

Czym jest przyjemność? Ulotnym cielesnym doznaniem? Czy uczuciem ulgi wynikającym z braku cierpienia? Jeżeli wybierzmy drugą odpowiedź, wypadałoby za przyjemność uznać także śmierć, ponieważ często wybawia nas od cierpień.

Szkoła cyrenaików uznawała dążenie do przyjemności za cel ludzkiego życia, jednak jej definicja wkrótce stała się źródłem sporów. Etyka cyrenaików wynikała z ich stanowiska wobec możliwości ludzkiego poznania.

Twoje cele

- Poznasz przedstawicieli oraz poglądy sofistów i cyrenaików.
- Porównasz stanowiska sofistów i cyrenaików dotyczące etyki i teorii poznania.
- Przemyślisz definicję przyjemności.

Przeczytaj

Poglądy

- ZAGADNIENIA FILOZOFICZNE I ETYCZNE{value=80}
 - sofści{value=70}
 - zainteresowanie człowiekiem w praktycznym wymiarze jego życia{value=60}
 - pogląd głoszący relatywizm ludzkiego poznania{value=60}
 - rozwój retoryki i erystyki jako narzędzi społecznego oddziaływania{value=60}
 - teoria umowy społecznej{value=60}
 - sensualizm w dziedzinie poznania{value=60}
 - cyrenaicy{value=70}
 - akcent na problematykę etyczną{value=60}
 - hedonizm (źródłem i celem ludzkiego życia przyjemność){value=60}
 - zło jako przykrość{value=60}
 - subiektywizm w teorii poznania, zakładający względność wiedzy pozyskiwanej na drodze zmysłowej {value=60}

Sofiści

Polecenie 1

Odpowiedz na pytanie, na czym polegał przewrót w filozofii dokonany przez sofistów.

Sofiści dokonali przewrotu w dziejach filozofii: w przeciwieństwie do myślicieli jońskich przedmiotem swoich badań uczynili nie przyrodę, lecz człowieka, byli zatem pierwszymi humanistami. Jednocześnie nie zajmowali się odpowiedzią na pytanie, kim jest człowiek, tylko jakie umiejętności zapewniają mu sukces w życiu prywatnym i publicznym.

Szczególną uwagę przywiązywali do analizy języka, **retoryki** – rozumianej jako przekonujące prezentowanie swoich racji – oraz **erystyki**. Nie prawda bowiem liczyła się dla sofistów, tylko skuteczność. Gorgiasz uważał, że każdą tezę, nawet najbardziej absurdalną, można udowodnić, jeśli się potrafi obmyślić zręczną argumentację. Wyznawali zatem **relatywizm**, czyli przekonanie, że nie ma prawd obiektywnych, a jedynie subiektywne mniemania; prawdą jest to, co się komu wydaje, że nią jest.

Ten pogląd przenosili też na inne dziedziny życia ludzkiego. Prawo obowiązujące między ludźmi, ich zdaniem, wynikało z konwencji, umowy społecznej, a nie z natury. Jedni z nich uważali, że prawo zostało ustanowione po to, by silniejsi, czyli rządzący, mogli sprawować kontrolę nad słabszymi, a drudzy przeciwnie – by słabsi mogli bronić się przed silniejszymi. Nie tylko prawo, ale także moralność i religia były dziełem zawiązanej między ludźmi umowy. Religia została wymyślona po to, by ludzie nawet w myślach powstrzymywali się od zła.

Relatywizm stał się też dla sofistów podstawą teorii poznania. Prawda o rzeczywistości jest względna. Nie istnieje poznanie obiektywne, a jedynie istnieją **subiektywne** spostrzeżenia, które pochodzą od zmysłów – był to zatem tzw. **sensualizm**. Protagoras wypowiedział słynne zdanie: „Człowiek jest miarą wszystkich rzeczy, istniejących, że istnieją, i nie istniejących, że nie istnieją”. Stąd też każdy sąd wypowiedziany przez człowieka, nawet szalonego, jest prawdziwy, bo informuje o tym, co się widzi bądź odczuwa, co jednak nie znaczy, że każdy sąd jest zgodny z rzeczywistością – znowu przesądza o tym kryterium użyteczności. Gorgiasz podjął się udowodnienia trzech tez:

1. nic nie istnieje;
2. gdyby nawet coś istniało, nie mogłoby być przez człowieka poznane;
3. gdyby nawet mogło być poznane, nie mogłoby być przekazane i wytłumaczone drugiemu człowiekowi.

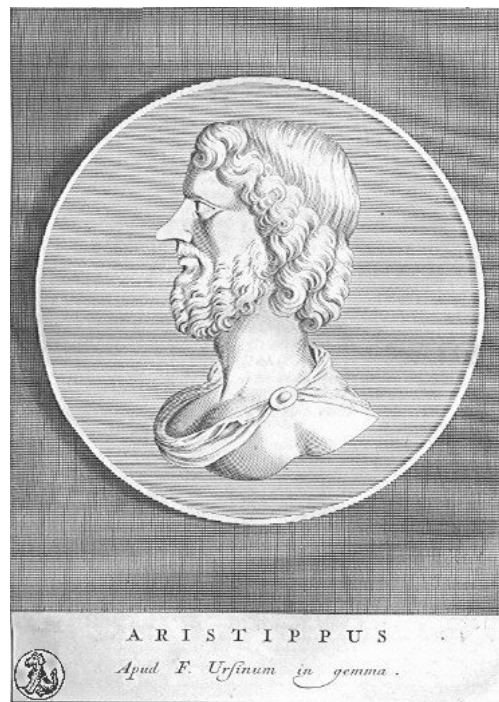
Cyrenaicy

Cyrenaicy kładli akcent na problematykę etyczną. Przyjemność była dla nich źródłem i celem ludzkiego życia, zaś zło traktowali jako przykrość. W teorii poznania wyznawali **subiektywizm** zakładający względność pozyskiwanej na drodze zmysłowej wiedzy.

Możemy mieć nieomylną wiedzę o naszych własnych doświadczeniach, ponieważ mamy do nich bezpośredni dostęp, ale nie mamy dostępu do przedmiotów i jakości w świecie

zewnątrznym. Cyrenaicy twierdzili, że źródłem wiedzy są własne doświadczenia człowieka. Własne doświadczenia są prywatne, więc wiedza o świecie nie musi być obiektywna. Możemy pomylić wiedzę z tym, czego właśnie doświadczamy.

Cyrenaicy twierdzili, że uczucia lub doświadczenia są dla człowieka kryterium poznania. Odróżniali jednak doświadczenia (np. doświadczenie widzenia niebieskości) od przedmiotów, które powodują te doświadczenia (np. niebo). Dowodzili zatem, że doświadczenie, które ma miejsce w nas, nie ukazuje nam niczego poza samym sobą, a wygłaszając jakiś sąd, zgłaszamy tylko nasz bezpośredni stan percepcyjny. Wynika z tego, że nie możemy dowiedzieć się prawdy o świecie zewnętrznym.

Założycielem był Arystyp z Cyreny (ok. 430-355 p.n.e.), który najpierw poznał poglądy Protagorasa, a potem został uczniem Sokratesa.
Źródło: domena publiczna.

Cyrenaicy skupili się zatem na rozważaniach etycznych. Jednak za najwyższe dobro uznali przyjemność. Najbardziej cenne dla nich było to, co było środkiem własnej przyjemności. Uważali, że przyjemności cielesne są lepsze niż przyjemności umysłowe. Tradycyjne cnoty umiaru, sprawiedliwości i przyjaźni były dla nich zupełnie nieważne. Teoria etyczna cyrenaików była więc zupełnie odmienna niż cały nurt greckiej myśli etycznej.

Wpływ i recepcja

Hedonizm cyrenaików znalazł swoją kontynuację w filozofii epikureizmu, ale też tracił na swoim radykalizmie. Z czasem przyjemność zaczęto rozumieć jako brak cierpień i dokonano rozgraniczenia między przyjemnościami cielesnymi a duchowymi.

Sofiści dokonali przełomu humanistycznego w filozofii greckiej, to znaczy swoją refleksję skierowali na człowieka. Analizie poddali sam proces myślenia i język jako narzędzie społecznego oddziaływania. Protagoras jeszcze za swego życia zyskał wielu zwolenników, wśród nich słynnych greckich tragicznych Eurypidesa i Sofoklesa. Dla przyszłego rozwoju filozofii duże znaczenie miała także opozycja, która zwróciła się przeciwko poglądom sofistów. Ich krytykiem był już Sokrates, a potem Platon w dziełach *Sofista* i *Eutydem* oraz Arystoteles w *Dowodach sofistycznych*. Rehabilitacja sofistów zaczyna się od czasów Hegła, a pod koniec XIX i na początku XX w. na ich poglądy powoływali się pozytywiści i pragmatyści.

Słownik

erystyka

(gr. *éris* – kłótnia) sztuka prowadzenia sporów polegająca na używaniu pozamerytorycznych argumentów, mająca na celu wygranie dyskusji, bez względu na prawdę

hedonizm

(gr. *hedone* – rozkosz) nazwa doktryn etycznych, które uznają przyjemność za najwyższe dobro, cel życia człowieka lub motyw jego postępowania; wyróżnia się hedonizm skrajny (cyrenaicy) oraz hedonizm umiarkowany (np. Epikur), który wpłynął na utilitaryzm (współczesne stanowisko etyczne) oraz konsekwencjalizm (stanowisko w dyskusji o kryterium oceny czynu, które upatruje go w skutkach czynu)

retoryka

(gr. *rhetorike (techne)* – sztuka wymowy) sztuka tworzenia skutecznej wypowiedzi pisemnej lub ustnej, mającej na celu przekonanie odbiorców; jest to również rodzaj refleksji teoretycznej nad sposobami komunikacji

subiektywizm

(łac. *subiectivus* – podmiotowy) pogląd, według którego przedmiot poznania nie istnieje obiektywnie, lecz jedynie subiektywnie, tj. w zależności od sposobów i warunków poznawania właściwych podmiotowi poznającemu

sensualizm

(łac. *sensualis* – zdolny do odczuwania, zmysłowy) pogląd, według którego jedynym źródłem poznania są wrażenia zmysłowe

relatywizm

(łac. *relativus* – odnoszący się do czegoś, względny, warunkowy) pogląd, według którego wartości (poznawcze, etyczne, estetyczne itd.) mają charakter względny; w teorii poznania pogląd głoszący, że poznanie ludzkie jest subiektywne, ze względu na niemożność poznania prawdy bądź też niemożność dotarcia do istoty rzeczy

Film edukacyjny

Cyrenaicy

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem i odpowiedz na pytanie, na czym polegał hedonizm cyrenaików.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D17k4IbFC>

Wykład. Część druga.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Cyrenaicy*.

W zakresie teorii poznania Arystyp był zwolennikiem subiektywizmu i sensualizmu. Nie istnieje coś takiego, jak poznanie obiektywne, poznajemy jedynie własne, zmysłowe wrażenia. Teza została postawiona radykalnie: *niemożliwe jest poznanie fizycznego, zewnętrznego świata*. Dlatego też cyrenaicy skoncentrowali się na problematyce etycznej, która jednak wynikała z ich epistemologii opartej na subiektywnych, zmysłowych doświadczeniach. Dobrze jest to, co przyjemne, złe to, co przykre. Pogląd głoszący, że jedynym źródłem szczęścia i celem ludzkiego życia jest przyjemność, nazwano *hedonizmem* (gr. *hedone* znaczy „przyjemność”).

Przyjemność jest jednak stanem, który trwa tylko przez chwilę, dopóki działa powodujący ją bodziec. Ma ona zatem charakter cielesny i zawsze musi być przez coś wywołana – nie osiąga się jej przez sam brak cierpień i przykrości, jak to później głosić będą epikurejczycy. Dlatego też człowiek, który chce zaznać szczęścia pojmowanego jako przyjemność, musi nauczyć się korzystać z każdej nadarzającej się okazji, musi umieć „chwycić dzień” (łac. *carpe diem*). Przyjemności różnią się między sobą nie jakością, tylko stopniem intensywności, coś jest bardziej lub mniej przyjemne.

Polecenie 2

Własnymi słowami wytłumacz, dlaczego według cyrenaików niemożliwe jest poznanie fizycznego, zewnętrznego świata.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz odpowiedź. Założycielem szkoły cyrenajskiej był...

Protagoras z Abdery.

Teodoros.

Arystyp z Cyreny.

Trazymach z Chalcedonu.

Ćwiczenie 2

Stwórz mem, w którym przedstawisz wspólny pogląd sofisty i cyrenaika.

Ćwiczenie 3

Dopasuj pojęcia do definicji.

subiektywizm

pogląd, według którego jedynym źródłem poznania są wrażenia zmysłowe

sensualizm

doktryna etyczna, według której przyjemność jest jedynym lub najwyższym dobrem, celem i głównym motywem ludzkiego postępowania

hedonizm

pogląd, według którego przedmiot poznania nie istnieje obiektywnie, lecz jedynie subiektywnie

Ćwiczenie 4

Ułóż rozmowę między sofistą i cyrenaikiem, w której zaprezentujesz ich odmienny pogląd.

Ćwiczenie 5

Zaznacz odpowiedzi. Które z poniższych twierdzeń były głoszone przez sofistów?

Można udowodnić nawet najbardziej absurdalną tezę, jeśli się potrafi obmyślić zręczną argumentację.

Prawda obiektywna jest ważniejsza niż subiektywne mniemanie.

Prawo wynika z natury ludzkiej.

Człowiek powinien osiąść umiejętności, które zapewnią mu sukces w życiu prywatnym i publicznym.

Ćwiczenie 6

Dopasuj poglądy do odpowiedniej szkoły.

Sofiści

Nie istnieje poznanie obiektywne, lecz jedynie własne, zmysłowe wrażenia.

Cyrenaicy

Wiedza pozyskiwana na drodze zmysłowej jest względna.

Człowiek jest miarą wszystkich rzeczy.

O wartości sądu świadczy kryterium jego użyteczności.

Nie istnieje obiektywne poznanie, lecz tylko subiektywne mniemanie.

Ćwiczenie 7

Oznacz elementy zdań w ten sposób, by przedstawić stanowisko cyrenaików dotyczące hedonizmu.

Przyjemność jest stanem, który trwa, dopóki działa powodujący ją bodziec człowiek jej pragnie. Ma ona zatem charakter duchowy cielesny. Przyjemność jest wywołana przez brak cierpień i przykrości tylko przez brak cierpień i przykrości. Człowiek, który chce zaznać szczęścia, musi nauczyć się korzystać z każdej nadarzającej się okazji doświadczyć cierpienia i pokonać je. Przyjemności nie różnią się między sobą jakością ilością, lecz stopniem intensywności.

Praca domowa

Ćwiczenie 8

Napisz esej, który byłby rozwinięciem następującej myśli Protagorasa z Abdery: „Człowiek jest miarą wszystkiego: tego, co jest, że jest, i tego co nie jest, że nie jest”.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Sofiści i cyrenaicy – poglądy

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

II. Świadomość wpływu starożytnej filozofii greckiej na europejską kulturę późniejszych epok, a zwłaszcza na literaturę piękną, naukę i religię.

IV. Dostrzeganie w poglądach wielkich filozofów starożytnych paradygmatów myślowych, które są obecne w kulturze aż do czasów dzisiejszych.

V. Identyfikowanie różnych problemów, stanowisk i nurtów filozoficznych na przykładach pytań i twierdzeń wielkich filozofów starożytnych.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Poznasz przedstawicieli oraz poglądy sofistów i cyrenaików.
- Porównasz stanowiska sofistów i cyrenaików dotyczące etyki i teorii poznania.
- Przemyślisz definicję przyjemności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- pozna przedstawicieli oraz poglądy sofistów i cyrenaików;
- prówna stanowiska sofistów i cyrenaików dotyczące etyki i teorii poznania;
- przemyśli definicję przyjemności.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Sofiści i cyrenaicy – poglądy”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się przed zajęciami z tekstem w sekcji „Przeczytaj” i rozwiązanie ćwiczenia nr 6 z sekcji „Sprawdź się”.

Faza wprowadzająca:

1. Przedstawienie wyświetlonego na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika tematu lekcji i celów zajęć. Wspólne ustalenie kryteriów sukcesu.
2. **Dyskusja wprowadzająca.** Nauczyciel, za pomocą raportu dostępnego w panelu użytkownika, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, kto wykonał zadane ćwiczenie. Wybrany uczeń rozpoczyna wstępną dyskusję wokół tematu lekcji, przedstawiając i uzasadniając swoje stanowisko. Po zakończeniu dyskusji chętna/wybrana osoba przedstawia wnioski.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel dzieli klasę na sześć grup. Zespoły 1, 2 i 3 zapisują na kartkach najważniejsze poglądy sofistów, a grupy nr 4, 5 i 6 – cyrenaików. Po wykonaniu zadania nauczyciel wspólnie z uczniami porównuje notatki poszczególnych zespołów z informacjami zamieszczonymi na mapie myśli w sekcji „Przeczytaj”. Następnie prosi uczniów, aby

postarali się porównać stanowiska sofistów i cyrenaików dotyczące etyki i teorii poznania.

2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika multimedium w sekcji „Film edukacyjny”. Uczniowie odczytują polecenie: *Zapoznaj się z filmem i odpowiedz na pytanie, na czym polegał hedonizm cyrenaików.* i wykonują je w parach. Następnie dzielą się swoimi odpowiedziami na forum klasy.
3. Uczniowie w parach wykonują ćwiczenia nr 1, 3, 5 i 7. Wskazane pary prezentują rozwiązania na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. W ramach podsumowania lekcji uczniowie wykonują ćwiczenie nr 2 z sekcji „Sprawdź się”: *Stwórz mem, w którym przedstawiś wspólny pogląd sofisty i cyrenaika.* Ochotnicy prezentują swoje memy na forum klasy.
2. Na koniec zajęć nauczyciel raz jeszcze wyświetla na tablicy interaktywnej lub przy użyciu rzutnika temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. W kontekście wyświetlonych treści prosi uczniów o rozwinięcie zdania: *Na dzisiejszych zajęciach nauczyłem się...*

Praca domowa:

1. Napisz esej, który byłby rozwinięciem następującej myśli Protagorasa z Abdery: „Człowiek jest miarą wszystkiego: tego, co jest, że jest, i tego co nie jest, że nie jest”.

Materiały pomocnicze:

- *Słownik-przewodnik filozoficzny. Osoby, problemy, terminy*, oprac. zbiorowe, Lublin 2012.
- Gajda J., *Sofiści*, Warszawa 1989.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie zapoznają się z multimedium w sekcji „Film edukacyjny” i przygotowują do niego pytania. Następnie zadają je sobie nawzajem, sprawdzając stopień przyswojenia jego treści.